

УДК [94:272](477.43/.44)“1922”

Р.І.Андрущак

Вилучення костельних цінностей на Поділлі в 1922 р.

В даній статті автором проаналізовано реалізацію радянською владою кампанії з вилучення костельного майна на території Поділля в 1922 р.

З'ясовано, що головним аргументом, який би виправдовував грабунок церкви більшовиками, був голод, який в цей період охопив Поволжя та Південь України. Здійсненню реквізиційної кампанії сприяла глибока агітаційна робота, яка мала стимулювати церкву здавати державі всі матеріальні цінності та заохочувати до цього віруючих. Подібна агітаційна робота підкріплювалась спеціальною нормативно-правовою базою, яка фактично легалізувала свавільний грабіж культових споруд.

На основі використання широкого кола архівних джерел зроблено спробу встановити загальні обсяги вилучених цінностей з костьолів Поділля та сформувати своєрідну картину реальних збитків Римо-католицької церкви в даному регіоні. Отриманий результат дає підстави вважати, що більшовикам все ж таки вдалося послабити раніше потужну організаційну структуру даної конфесії, в першу чергу, через підрив її економічної бази.

В статті також доведено, що більшовицька реквізиційна кампанія 1922 р. викликала масове невдоволення римо-католицького духовенства та віруючих, які не приховували свого негативного ставлення до цієї антирелігійної політичної лінії та часто організовували супротив. Зрозуміло, що такі сміливі акції неpokори закінчувались арештами та відкритими судовими процесами над їхніми учасниками.

Ключові слова: Римо-католицька церква, церковне майно, реквізиція, релігійна громада, костьол.

З самого початку реалізації своєї антирелігійної політики радянська влада намагалась ліквідувати Римо-католицьку церкву, а дієвим засобом цієї політичної лінії був її грабунок. В 1922 р. під прикриттям необхідності допомогти голодуючим радянська влада з особливим цинізмом пограбувала костьоли, а ксьондзам, що протидіяли реквізиційній кампанії, висували звинувачення в контрреволюційній діяльності та арештовували.

Метою означеного дослідження є характеристика кампанії з вилучення костельного майна на Поділлі, яку радянська влада здійснювала в 1922 р.

Особливості проведення радянською владою реквізиції культових цінностей в Україні на прикладі польських релігійних громад вивчав М.Жолоб [1]. Також процес вилучення костельного майна частково досліджували Р.Дзвонковський [2, 3], Г.Стронський [4], В.Сторчовий та В.Нестеренко [5].

В 1922 р. партійна лінія по відношенню до релігії і церкви була побудована на основі політики вилучення церковних цінностей, яке відбувалось під гаслом збору ресурсів на допомогу жертвам голоду: “Голод, що вбиває мільйонне населення Поволжжя та Півдня України примусив робітничо-селянську владу видати декрет про вилучення дорогоцінностей з церков, монастирів, костьолів та синагог” [6, арк. 14]. Декрет “Про вилучення церковних цінностей на користь голодуючих” був виданий 19 лютого 1922 р. та заздалегідь планувався здійснюватись репресивними методами. Ще в 1921 р. в телефонограмі В.Мологову В.Ленін вимагав надіслати шифровану телеграму всім губкомам про те, щоб делегати на партійний з’їзд привезли з собою детальні дані і матеріали про монастирські та церковні цінності і про хід роботи по їх вилученню [7, с. 358]. Реквізиція землі і капіталу римо-католицьких костьолів, а також їхнього духовенства на Поділлі активно здійснювалась з 1921 р. Повідомляти про стан таких реквізиційних дій, зокрема про час, місце та кількість вилученого майна Подільський губком вимагав від окружкомів губернії [8, арк. 2].

Проведенню реквізиції церковного майна передувала агітаційна кампанія серед населення, в якій приймали роль всі політпрацівники. В пресі друкувався відповідний матеріал під заголовками: “Все срібло-золото для голодних”, “Послідовники Христа! Врятуйте!”, “Здавання церковних цінностей”, “Всі засоби помираючим від голоду” і т.д. [9, арк. 150-150 зв]. Організовувались з’їзди священників (Нова-Ушиця – 5 з’їздів за участі 180-ти представників духовенства), масові зібрання та мітинги (Гайсин) та ін. [10, арк. 7]. В м. Кам’яніці 17 квітня 1922 р. було проведено лекцію “Про костюльні цінності” [11, с. 14].

Мотивуючи необхідністю термінової мобілізації всіх ресурсів країни, для боротьби з голодом ВУЦВК постановою “Про передачу церковних цінностей в фонд допомоги голодуючим” від 8 березня 1922 р. місцевим радам “пропонував” в місячний термін здійснити вилучення, як переданих в користування віруючим церковних цінностей, так і не переданих ними за договором дорогоцінних предметів. З метою здійснення точного обліку та передачі органам наркомфіну вилучених цінностей в Подільській губернії створювалась комісія в складі відповідальних голів губвиконкому, губкомпомголу та губфінвідділу під керівництвом одного з членів ВУЦВК [12, арк. 5]. Згідно наказу губкомісії з вилучення церковних цінностей від 18 квітня 1922 р. в м. Вінниці для проведення реквізиційної кампанії в костюлах було створено комісію в складі голови Калінкіна і членів Ягодзинського і Радецького [13, арк. 28]. В Проскурівській окрузі кампанію по вилученню церковних цінностей конкретно в костюлах очолили Григель, Леонтовський та Фомін [14, арк. 108].

Відповідно до резолюції щодо питання вилучення церковних цінностей, прийнятій на пленумі Могилів-Подільського виконкому 22 квітня 1922 р. “радянська влада не на словах, а на ділі”, проголосила необхідність використання церковних цінностей та хліба для голодуючих [15, арк. 358]. На основі вищезгаданої постанови від 8 березня 1922 р. та аналогічного розпорядження Подільського губвиконкому та губкомісії з вилучення церковних цінностей від 27 квітня 1922 р. реквізиція костюльного майна розпочиналась 1 травня 1922 р. і мала тривати до 10 травня 1922 р. [16, арк. 7]. Оскільки, ще на початку весни 1922 р. ДПУ наказувало Подільській губернській центральній комісії вилучати майно з костюлів лише після Пасхи, то фактично вилучення костюльного майна розпочалось по всіх округах Подільської губернії в кінці квітня 1922 р. [17, арк. 19]. В межах Вінницького повіту було перевірено 6 костюлів. Проте, предметів, які б можна було вилучити, представники влади не знайшли [18, арк. 18]. В цьому місяці вилучення дорогоцінних предметів відбулось в Кам’яніці-Подільському, Ямполі, Оратові, Китайгороді, Новій-Ушиці та інших місцях Поділля [19, с. 80].

При вилученні цінностей комісія керувалась відомостями інвентарних книг, які були складені під час реєстрації релігійних громад. Безпосередньо на місці вилучення складались акти з детальним зазначенням ваги кожного предмету [20, арк. 7]. Реальні обсяги вилученого костюльного майна на Поділлі встановити важко, оскільки дані, які відсилались в центр, мали вигляд

загальних зведень. Згідно зі звіту Подільської губернської комісії з вилучення церковних цінностей від 30 червня 1922 р. на Поділлі було пограбовано 70 костьолів (без Кам'янець-Подільського), 1048 церков, 21 монастир та 188 синагог. Вилучено сріблом – 129 пудів, 36 фунтів, 26 лот, 53 золотника, 11 доль; золотом – 1 фунт, 35 золотників 27 доль; срібними монетами – 7041 крб. 88 коп.; золотими монетами – 60 крб. [21, арк. 18]. Про вилучення костьольних цінностей в Брацлавському повіті голова ліквідкому зазначав: “Усі костьольні капітали і майно, зокрема срібла на суму 239 крб. 10 коп., та золотом – 10 крб., були відібрані комісією по вилученню церковних цінностей” [22, арк. 8].

Реквізиція майна в Кам'янецькій катедрі тривала з 27 квітня 1922 р. по 15 червня 1923 р. Було вилучено 2 золоті монстранції та золотий хрест з коштовним камінням вагою 6 1/3 фунта [23, с. 75]. Загалом в травні 1922 р. з Кам'янець-Подільського Кафедрального костьолу було вилучено 31 предмет вагою 25 фунтів, 88 золотників; Тринітарського костьолу – 8 предметів вагою 6 фунтів, 31 золотник; Вірменського – 10 предметів; Домініканського – 1 предмет вагою 1,3 кг. У Кам'янецькому повіті з Жванецького костьолу вилучено 3 предмети, Зіньковецького – 38 предметів, з Смотрицького також значну кількість срібла [24, с. 14]. Після наступної перевірки Домініканського та Тринітарського костьолів було вилучено з кожного по 20 фунтів срібла. В Вірменському костьолі влада вилучила 16,4 кг срібла [25, с. 16]. Після третього візиту комісії з вилучення церковних цінностей до Ямпільського костьолу було вилучено рештки дорогоцінностей, знищено браму та паркан навколо храму [26, с. 64].

Про всі отримані церковні цінності та їх використання ЦК Помголу повідомляв в пресі [27, арк. 5], зокрема, підкреслювалась заборона збувати вилучені цінності [28, арк. 2]. Проте, часто майно, відібране в костьолів та інших храмів більшовики намагались реалізувати, у зв'язку з чим Подільський губком неодноразово наказував припинити збут церковних предметів [29, арк. 52].

З костьолів вилучали не тільки дорогоцінні предмети, на зразок срібних та позолочених хрестів, чаш, підсвічників, кадил, кропильниць, дзвоників та різних обрамлень, але й лавки, килими та інші предмети [30, с. 208]. Приховання цінностей та інвентарних книг каралося позбавленням волі від одного до п'яти років або вищою мірою покарання. До осіб, що висловлювали невдоволення з приводу вилучення церковного майна, наказувалось вживати найсуворіших заходів, зокрема розстрілу на місці. На період здійснення реквізиції начальникам бойових відділень наказувалось тримати напоготові необхідну озброєну силу для швидкого та рішучого придушення бунтів віруючих [31, арк. 7]. У Вінницькій окрузі було відзначено супротив римо-католицьких громад кампанії з вилучення церковних цінностей [32, арк. 12]. 18 квітня 1922 р. близько 300 віруючих римо-католиків Кам'янецького Кафедрального костьолу разом з ксьондзом А. Недзельським не дали комісії з вилучення церковних цінностей ввійти в храм [33, с. 14]. В серпні цього ж року члени комісії знову з'явилися біля дверей костьолу. Вже близько 600 віруючих римо-католиків чинили опір

реквізиції, проте після влаштованої більшовиками стрілянини, змушені були розійтися [34, с. 15]. У зв'язку з такими протестами духовенства та віруючих тільки менш як за місячний термін до революційного трибуналу було притягнуто релігійних громад, церковних рад та комітетів в Гайсинському повіті – 11, Новоушицькому – 5, Вінницькому – 4 [35, арк. 7]. За всі інциденти та народні хвилювання відносно вилучення цінностей священники відповідали перед революційним трибуналом особисто [36, арк. 7]. В звинуваченні приховання костельних цінностей 3 червня 1922 р. на лаві підсудних опинився настоятель Вінницького костюлу Я. Левинський, якого було засуджено до 4-ох місяців важких робіт із заміною на штраф розміром 300 млн. радянських карбованців [37, с. 72-73]. В результаті показового судового процесу, що розпочався 24 серпня 1922 р. в Кам'янці-Подільському, над католицькими ксьондзами та парафіянами, які звинувачувались в приховуванні костельних цінностей та організації протестів щодо конфіскації, революційний трибунал 2 вересня 1922 р. виніс смертні вироки ксьондзам В. Дворжецькому, В. Шиманському, Р. Шишку, Ф. Любчинському та А. Недзельському. Спільними зусиллями віруючих Кам'янця-Подільського та сусідніх околиць вироки були замінені на різні терміни ув'язнення [38, с. 82]. Так, В. Дворжецького було засуджено на 5 років позбавлення волі, з яких він відсидів 14 місяців та був амністований [39, арк. 6]. В 1922 р. за супротив кампанії з вилучення костельних цінностей були також заарештовані ксьондзи Я. Лукаш (м. Бар) [40, арк. 334-335], А. Ліневич (Куманівці) [41, с. 323] та Е. Каплуновський (Жванчик) [42, с. 272].

Часто римо-католицьке духовенство клопотало замінити грошовим еквівалентом вилученні цінності. Проте, влада такі клопотання відхиляла, оскільки не збиралась чекати на збір віруючими необхідної суми. Більше того, час її збору більшовики назвали агітацією проти кампанії з вилучення церковних цінностей [43, арк. 38].

Римо-католицька церква намагалась зробити свій внесок для допомоги голодуючим. Папа Римський Бенедикт XV організував місію під керівництвом американського єзуїта Е. Уолша, яка виділила в 1922 р. допомогу на суму близько 1 мільйона доларів [44, с. 14]. Папська місія діяла в рамках Американської адміністрації допомоги (ARA), яка 10 січня 1922 р. підписала з Україною відповідну угоду [45, с. 223]. Святіший отець Пій XI продовжив благодійницьку діяльність свого попередника, закликавши 10 березня 1922 р. всіх єпископів світу долучитись до збору пожертвувань для голодуючих [46, с. 42]. 16 травня 1923 р. в м. Вінниці відбулось зібрання уповноважених Центрального Управління допомоги дітям Поділля при секретаріаті Губнаслідголу, на якому були присутні представники “Червоного Хреста” та ін. [47, арк. 37]. Відомо, що в цей час в Україні діяли й інші міжнародні благодійні організації, яким більшовики перешкоджали, прагнучи не допомогти голодуючим, а пограбувати і знищити церкву. Зокрема, зазначалось наступне: “Радянська республіка не може ліквідувати голод своїми засобами, а тому потрібна допомога громадян республіки, робітників та селян Європи та Америки. Американські

хлібні королі можуть допомогти голодуючим тільки за золото. Радянська республіка не має стільки золота, щоб закупити достатню кількість хліба. Але воно є в церквах, костельолах та синагогах” [48, арк. 14]. Окремі дослідники вважають, що вилучені церковні цінності були використані державою для потреб голодуючих менше ніж на 1%, а решта цінностей збагатили державу, армію та партійну номенклатуру [49, с. 237]. Порівнюючи інтенсивність ревізійної кампанії в Росії та Україні, слід зазначити, що в останній вона здійснювалась більш проблематично, наštовхуючись на постійний опір віруючих, про що наголошували всі організації з питань вилучення церковних цінностей: “В голодуючій Росії місцеве духовенство вже давно закликає віруючих долучитись до кампанії з вилучення церковних цінностей, в першу чергу дорогоцінних предметів, та передати їх в фонд допомоги голодуючим. В Україні таких закликів не спостерігається, проте вони повинні бути” [50, арк. 53].

Таким чином, в ході проведення кампанії з вилучення церковних цінностей на користь голодуючих в 1922 р. на Поділлі було ревізовано чимало костельного майна та заарештовано ксьондзів, що активно чинили опір грабунку церкви. Вилучення цінностей здійснювалось далеко не заради благородної мети – допомоги голодуючим, а задля послаблення економічних основ Римокатолицької церкви та збагачення партійної номенклатури.

Список використаних джерел і літератури

1. Жолоб, М. Вилучення культових цінностей у польських та єврейських релігійних громад України в 1922 р. / М. П. Жолоб // Драгоманівські історичні студії: зб. наук. праць молодих істориків / відп. ред. і упор. О. В. Потильчак, І. Г. Ветров, О. О. Сушко. – Київ: Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2013. – Вип. 1 (5). – С. 205-211.
2. Dzwonkowski, R. Religia i Kościół katolicki w ZSRS oraz w krajach i na ziemiach okupowanych 1917–1991: kronika / Roman Dzwonkowski. – Lublin: TNKUL, 2010. – 612 s.
3. Dzwonkowski, R. Losy duchowienstwa katolickiego w ZSSR, 1917–1939: martyrologium / Roman Dzwonkowski. – Lublin: TNKUL, 1998. – 664 s.
4. Стронський, Г. Римо-католицький костьоль в Україні у 20–30 роки ХХ ст. / Г. Стронський // Вісник ТДТУ. – 1996. – № 1. – С. 77-86.
5. Сторчовий, В. Римсько-Католицька Церква на Поділлі у 20-ті – 90 роки ХХ ст.: іст.-релігійзнав. дослідж. / В. М. Сторчовий, В. А. Нестеренко; Центр дослідж. історії Поділля Ін-ту історії України НАН України при Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ті. – Коломия: ВІК, 2001. – 67 с.
6. Державний архів Вінницької області, ф. Р-835, оп.1, спр.354, арк. 14.
7. В.И.Ленин об атеизме, религии и церкви. Сборник произведений, писем и других материалов. – М.: Мисль, 1980 – С. 358.
8. Державний архів Вінницької області, ф. Р-197, оп. 5, спр. 2, арк. 2.
9. Там само, ф. Р-925, оп. 2, спр. 592, арк. 150-150 зв.
10. Там само, ф. Р-925, оп. 2, спр. 879, арк. 7.

11. Сторчовий, В. Римсько-Католицька Церква на Поділлі у 20-ті – 90 роки ХХ ст: іст.-релігієзнав. дослідж. / В. М. Сторчовий, В. А. Нестеренко; Центр дослідж. історії Поділля Ін-ту історії України НАН України при Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ті. - Коломия: ВІК, 2001. – С. 14.
12. Державний архів Вінницької області, ф. Р-835, оп. 1, спр. 354, арк. 5.
13. Там само, ф. Р-925, оп. 2, спр. 584, арк. 28.
14. Там само, ф. Р-925, оп. 2, спр. 171, арк. 108.
15. Там само, ф. Р-925, оп. 2, спр. 590, арк. 358.
16. Там само, ф. Р-835, оп. 1, спр. 130, арк. 7.
17. Там само, ф. Р-925, оп. 2, спр. 878, арк. 19.
18. Там само, ф. Р-850, оп. 1, спр. 97, арк. 18.
19. Стронський, Г. Римо-католицький костюм в Україні у 20–30 роки ХХ ст. / Г. Стронський // Вісник ТДТУ. – 1996. – № 1. – С. 80.
20. Державний архів Вінницької області, ф. Р-835, оп. 1, спр. 130, арк. 7.
21. Там само, ф. Р-925, оп. 2, спр. 879, арк. 18.
22. Там само, ф. Р-197, оп. 5, спр. 5, арк. 8.
23. Dzwonkowski, R. Religia i Kościół katolicki w ZSRS oraz w krajach i na ziemiach okupowanych 1917–1991: kronika / Roman Dzwonkowski. – Lublin: TNKUL, 2010. – S. 75.
24. Сторчовий, В. Римсько-Католицька Церква на Поділлі у 20-ті – 90 роки ХХ ст: іст.-релігієзнав. дослідж. / В. М. Сторчовий, В. А. Нестеренко; Центр дослідж. історії Поділля Ін-ту історії України НАН України при Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ті. – Коломия: ВІК, 2001. – С. 14.
25. Там само, С. 16.
26. Рубльова, Н. Політика радянської влади щодо Римо-католицької церкви в Україні, 20–30-ті роки ХХ ст.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Рубльова Наталія Степанівна; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – К., 1999. – С. 64.
27. Державний архів Вінницької області, ф. Р-835, оп. 1, спр. 354, арк. 5.
28. Там само, ф. Р-925, оп. 2, спр. 878, арк. 2.
29. Там само, ф. Р-197, оп. 5, спр. 19, арк. 52.
30. Жолоб, М. Вилучення культових цінностей у польських та єврейських релігійних громад України в 1922 р. / М. П. Жолоб // Драгоманівські історичні студії: зб. наук. праць молодих істориків / відп. ред. і упор. О. В. Потильчак, І. Г. Ветров, О. О. Сушко. – К.: Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2013. – Вип. 1 (5). – С. 208.
31. Державний архів Вінницької області, ф. Р-835, оп. 1, спр. 130, арк. 7.
32. Там само, ф. Р-925, оп. 2, спр. 878, арк. 12.
33. Сторчовий, В. Римсько-Католицька Церква на Поділлі у 20-ті – 90 роки ХХ ст: іст.-релігієзнав. дослідж. / В. М. Сторчовий, В. А. Нестеренко; Центр дослідж. історії Поділля Ін-ту історії України НАН України при Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ті. – Коломия: ВІК, 2001. – С. 14.
34. Там само, С. 15.
35. Державний архів Вінницької області, ф. Р-925, оп. 2, спр. 879, арк. 7.
36. Там само, ф. Р-835, оп. 1, спр. 130, арк. 7.
37. Повідомлення львівського часопису “Gazeta Kościelna” про події у Кам'я-

нецькій дієцезії 1 січня 1923 р. // Влада і костьол в радянській Україні, 1917–1937 pp.: Римо-католицька церква під репресивним тиском тоталітаризму: Зб. док. і мат. // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2003. – № 2 (21). – С. 72-73.

38. Dzwonkowski, R. Religia i Kościół katolicki w ZSRS oraz w krajach i na ziemiach okupowanych 1917–1991: kronika / Roman Dzwonkowski. – Lublin: TNKUL, 2010. – S. 82.

39. Державний архів Хмельницької області, ф. Р-6193, оп. 12, спр. П-3585, арк. 6.

40. Dzwonkowski, R. Losy duchowienstwa katolickiego w ZSSR, 1917–1939: martyrologium / Roman Dzwonkowski. – Lublin: TNKUL, 1998. – S. 334-335.

41. Там само, S. 323.

42. Там само, S. 272.

43. Державний архів Вінницької області, ф. Р-925, оп. 2, спр. 878, арк. 38.

44. Сторчовий, В. Римсько-Каголицька Церква на Поділлі у 20-ті – 90 роки ХХ ст: іст.-релігійзнав. дослідж. / В. М. Сторчовий, В. А. Нестеренко; Центр дослідж. історії Поділля Ін-ту історії України НАН України при Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ті. – Коломия: ВІК, 2001. – С. 14.

45. Лиценбергер, О. Римско-католическая Церковь В России: история и правовое положение: монография / О. А. Лиценбергер. – Саратов, 2001. – С. 223.

46. Роод, В. Рим и Москва / В. Роод. – Львів: Монастир Монахів Студійського Уставу, Видавничий відділ “Свічадо”, 1995. – С. 42.

47. Державний архів Вінницької області, ф. Р-595, оп. 11, спр. 22, арк. 37.

48. Там само, ф. Р-835, оп. 1, спр. 354, арк. 14.

49. Лиценбергер, О. Римско-католическая Церковь В России: история и правовое положение: монография / О. А. Лиценбергер. – Саратов, 2001. – С. 237.

50. Центральний державний архів вищих органів влади та управління, ф. 258, оп. 1, спр. 153, арк. 53.

Roman Andrushchak Confiscation of church property in Podilya region in 1922

In this article the author analyzes the implementation by the soviet government confiscation of church property in the territory of Podilya region in 1922.

It was found that the main argument of confiscation of church property in this period was famine, which covered the territory of the Povolzhya and South Ukraine. Confiscation of church property helped powerful agitation which was carried out for motivating clergy and religious people give the state all her jewelry. This propaganda work reinforced by a special legal framework which effectively legalized plunder of churches.

On the basis of a wide range of archival sources attempt to establish the total volume of seized property from churches in Podilya region and to form a realistic picture of the actual damage of the Roman-catholic church in this region. The result shows that the Bolsheviks weakened powerful organizational structure of religious denominations, primarily through undermining its economic base.

This paper also proved that the confiscation of 1922 caused widespread discontent Roman Catholic clergy and religious people who do not hide their

negative attitude to the anti-religious and political lines and often organized resistance. It is clear that such bold action ended disobedience arrests and trials of their members.

Keywords: *The Roman Catholic Church, church property confiscation, religious communities, church.*

Р.И. Андрущак

Изъятие костельных ценностей на Подолье в 1922 г.

В данной статье автором проанализирована реализация советской властью кампании по изъятию костельного имущества на территории Подолья в 1922 г.

Выяснено, что главным аргументом, который бы оправдывал грабеж церкви большевиками, был голод, который в этот период охватил Поволжье и Юг Украины. Осуществлению реквизиционных кампании способствовала глубокая агитационная работа, которая должна была стимулировать церковь сдавать государству все материальные ценности и поощрять к этому верующих. Подобная агитационная работа подкреплялась специальной нормативно-правовой базой, которая фактически легализовала своевольный грабеж культовых сооружений.

На основе использования широкого круга архивных источников предпринята попытка установить обобщенные объемы изъятых ценностей из костелов Подолья и сформировать своеобразную картину реальных убытков Римско-католической церкви в данном регионе. Полученный результат дает основания считать, что большевикам все же удалось ослабить ранее мощную организационную структуру данной конфессии, в первую очередь из-за подрыва ее экономической базы.

В статье также доказано, что большевистская реквизиционная кампания 1922 г. вызвала массовое недовольство римско-католического духовенства и верующих, которые не скрывали своего негативного отношения к этой антирелигиозной политической линии и часто организовывали сопротивление. Понятно, что такие смелые акции протеста заканчивались арестами и открытыми судебными процессами над их участниками.

Ключевые слова: *Римско-католическая церковь, церковное имущество, реквизиция, религиозная община, костел.*

Одержано 9 вересня 2016 року